

GLOSSARI

Abacial: pertanyent o relatiu a l'abat, a l'abadessa o a l'abadia.

Abat: superior d'un monestir de monjos que té facultat de conferir ordes menors als seus subordinats.

Abat: Comendatari: abat elegit per altres autoritats superiors i no per votació dels monjos del monestir.

Abeurar: donar beure abundantment, especialment al bestiar.

Alamí: representant de l'aljama davant els senyors.

Alcadí: era el jutge. Es regia per la Sunna i la Xara. Els musulmans disposaven d'un tribunal propi on impartien la justícia del monestir.

Alcaid: governador àrab d'una província o una ciutat.

Aljama: comunitat de jueus o sarraïns en terres cristianes.

Almoixerifat: ofici i jurisdicció d'almoixerif. Impost pagat entre els sarraïns per les mercaderies que entraven en una localitat o que n'eixien.

Alqueria: casa de camp, o conjunt de cases de camp, que tenen terreny de cultiu, especialment de regadiu.

Aresta: intersecció de la volta amb el mur o amb una altra volta.

Arquitrau: carreu tallat en forma de paral·lelepípede que descansa sobre el capitell d'una columna.

Artigaire: persona que fa artigues.

Artigament: preparar terres de bosc o garriga per al cultiu temporal segons un sistema elemental de rompuda.

Atri: pati interior, voltat de pòrtics i cobert, que dóna accés a algun edifici públic (monestir).

Aula Capitular: estança on els monjos es reunixen per a tractar assumptes referents a la comunitat.

Batle/batlle: administrador al servici d'un senyor territorial, en nom del qual exercia una jurisdicció reial o baronial i la representació dels drets econòmics.

Batlia: càrrec i dignitat del batle. Territori que comprenia la jurisdicció d'un batle.

Blasonades: referent a escuts d'armes.

Braçal: braç de séquia o de riu.

Brançal: cadascun dels costats d'un portal.

Capcim: el punt més elevat d'una cosa.

Capitell: element arquitectònic que corona la part superior d'una columna.

Caplletra: lletra d'un cos superior al text sovint ornamentada, emprada com a inicial del primer mot d'un text, d'un capítol, d'un paràgraf, etc.

Carreu: pedra tallada ordinàriament en forma de paral·lelepípede rectangular per a la construcció de murs i pilars.

Cavalcada: impost que es paga al senyor per a les possibles incursions en territori enemic.

Cena: impost que es paga al senyor en valor dels possibles sopars que haja de fer a cal seu vassall. Hi ha de dos tipus: cena de presència i cena d'absència, és a dir, tant si anava com si no anava.

Cenobita: monjo que viu en comunitat. anacoreta que habita en una cel·la individual i observa la regla del silenci, però que viu en una comunitat de monjos dins un mateix recinte.

Censal: dret de cobrar una pensió o cànon anual com a contrapartida d'un capital donat.

Cíngol: cordó, amb una borla a cada cap, amb el qual el sacerdot se cenyix l'alba per a celebrar els oficis divins.

Claustre: recinte voltat de murs amb galeries cobertes i obertes cap al pati o centre de l'edifici.

Cogulla: hàbit monacal amb caputxa.

Corinti: un dels ordres arquitectònics clàssics.

Creueria: nau transversal interposada entre la nau central i l'absis.

Cúpules: part de l'acabament d'alguns edificis monumentals de base cilíndrica i cobert d'una volta hemisfèrica.

Deixa: donació singular d'un dret o una cosa, o més, ordenada en una disposició testamentària.

Delme: impost del deu per cent sobre els productes de la terra, destinat a assegurar el manteniment del clero i dels edificis religiosos.

Dòric: un dels ordres arquitectònics clàssics.

Dovella: pedra tallada en forma de tascó (formant angle diedre molt agut) per formar arcs i voltes.

Emfiteusi: contracte pel qual un senyor dóna a una altra persona el domini útil d'una cosa immoble, tot retenint-ne el domini directe, a canvi de rebre un cànon de l'emfiteuta o senyor útil.

Epístola: text del Nou Testament que es llig a la missa.

Eremita: persona que viu en un erm, ermità.

Escapulari: tira de tela, amb una obertura per passar-hi el cap, que porten alguns religiosos penjat sobre el pit i l'esquena.

Esclavina: espècie de capeta oberta per davant que cobrix les espatlles. S'usa sobre l'abric.

Escurar/magencar: feines pròpies del camp, ací relacionades a les vinyes; la primera fa referència a "buidar" les branques; l'altra, a fer la segona llaurada a les vinyes pel mes de maig.

Espitllera : obertura rectangular llarga i estreta practicada en un mur perquè hi passe la llum.

Esquerdat: obertura prima, allargada i profunda, en una paret o sostre deguda a un excés de carrega.

Fadiga: dret de prelació que té el senyor directe d'adquirir la cosa emfitèutica quan el senyor útil la traspassa a un altre per títol onerós.

Focs: llars, cases.

Fossat: excavació que envolta una fortalesa.

Franquesa: concessió d'un determinat estatut jurídic efectuada pel sobirà o senyor jurisdiccional als habitants d'alguna vila o lloc. L'estatut reconeixia, bé unes garanties de llibertat civil i política, especialment davant l'autoritat senyorial i els seus agents, bé l'exempció de càrrecs i tributs.

Frontó: acabament triangular d'una façana o d'una porta.

Girola: deambulatori. Nau que encercla el presbiteri d'algunes esglésies.

Gleva: en el règim feudal, nom donat a la terra a la qual eren adscrits els serfs i determinats colons.

Hàbit: vestit que usen els religiosos.

Guaret: sistema de cultiu que consistix a deixar reposar un any sí i un any no un terreny empobrit per tal que torne a adquirir fertilitat.

Herbatge: dret que cobraven alguns pobles per deixar pasturar bestiar foraster en els terrenys comunals. Modalitat de l'arrendament agrari consistent en la cessió de l'arrendament de terrenys erms per a la pastura.

Host: impost que es paga per sufragar l'exèrcit en campanya.

Jaspi: varietat de quars opaca, de colors diversos segons les impureses, de gra fi i susceptible d'un gran poliment.

Litúrgia: forma de celebrar les cerimònies religioses.

Lleuda: impost que gravava l'entrada de mercaderies a les ciutats i viles on hi havia mercat.

Llinda: pedra o fusta travessera que descansa damunt els dos muntants d'una porta.

Llotja: galeria oberta, amb arcs sostinguts per columnes o pilars, on es reunixen els mercaders i comerciants per a fer tractes.

Lluitme: dret del senyor directe a rebre una part del valor de la cosa emfitèutica o feudal que es transmet a tercera persona, quan el senyor no fa ús del dret de la fadiga.

Magencar: netejar els sembrats d'herbes pel mes de maig.

Marmessor: persona nomenada pel causant per tal que tinga cura de complir i d'executar la seua última voluntat.

Mendicant: ordes religiosos en els quals la pobresa s'imposa, no solament als individus, sinó també als convents.

Mènsules: element arquitectònic que sobreix d'un pla vertical i servix per a sostindre alguna cosa.

Mer i mixt imperi: poder civil, criminal i jurisdiccional que tenien alguns senyors feudals atorgat pel rei.

Merlet: cadascun dels prismes d'obra que per a defensa s'alçaven al cim d'un mur, d'una torre, deixant, entre cada dos, una coberta per on poder llançar projectils a l'enemic.

Mesuratge: impost sobre les mesures establides pel senyor feudal.

Morabatí: nom donat al dinar d'or musulmà dels almoràvits.

Morter: material aglomerat format per calç, ciment, arena i aigua.

Mudèjar: musulmà que es va quedar a la Península Ibèrica en els territoris de dominació cristiana.

Nàrtex: vestíbul, pòrtic situat davant la porta d'una església.

Obrador: lloc on treballa algú en les faenes d'un art, d'un ofici, d'una indústria o d'un comerç.

Ogiva: arc acabat en punta en què els dos costats són arcs de cercle simètrics i còncaus que es troben formant angle curvilini.

Oratori: capella privada.

Paraments: cadascuna de les dos cares d'un mur.

Peatge: dret que els senyors baronials i les universitats o municipis cobraven per raó de trànsit per un camí, pont o canal.

Peita: tribut que es pagava al rei o el senyor territorial.

Petxines: cadascun dels quatre triangles còncaus entre els arcs torals que sostenen l'anell de la cúpula.

Pinacle: element arquitectònic terminal acabat en punta aguda.

Pitança: ració de menjar que hom dóna en els establiments de beneficència.

Presbiteri: part de l'església on hi ha l'altar major.

Prima: pregària que es feia en la primera hora del dia, cap a les sis del matí.

Primícia: dret de rebre els primers fruits. Prestació de fruits primerencs o bestiar que es donava a l'església a més del delme.

Prior: superior d'una comunitat religiosa, l'inferior a l'abat.

Pro ànima: donació o almoïna que es fa a l'església en benefici de l'ànima del qui fa la donació.

Púlpit: trona, accessori a l'interior de les esglésies en forma de balcó elevat, que serveix per a predicar.

Quèstia: tribut en diners o en fruits.

Rafal: casa de camp amb un tros de terra no massa gran.

Refectori: menjador de les comunitats religioses.

Reialme: regne.

Rótova: taxa equivalent a peatge.

Sagristia: lloc d'una església on es guarden els ornaments i es revestixen els sacerdots.

Senyor: persona que té autoritat sobre un territori, sobre persones o coses.

Senyoriu: senyoria, domini sobre una cosa.

Sequiatge: contribució que es paga per l'ús de l'aigua d'una sèquia.

Sòcol: element arquitectònic que ix al peu d'una paret, d'un pilar o a la base d'una columna.

Sou: moneda antiga, de distint valor segons el temps i els països, la vintena part de la lliura.

Sunna: costum habitual de Mahoma, que té valor de norma per als creients.

Tambor: mur cilíndric que fa de base a una cúpula i li dóna més elevació.

Tonsura: cerimònia amb què una persona es consagra a la religió. Consistix a tallar-li els cabells. És la part del cap sense cabells i és el símbol del clergat.

Toral: que serveix de suport.

Torrassa: torre gran.

Trapig: molí per a moldre la canya de sucre.

Vila: població de categoria entre la ciutat i el poble.

Voladís: part d'una construcció que ix fora del mur que la sosté.

Frontispici: cara principal d'un edifici.

Volta: part superior del sostre.

Xara: nom donat a la llei canònica de l'Islam.

BIBLIOGRAFIA

- ALTARRIBA, E. i BALUJA, J.: *Santes Creus*. Ed. La bola de vidre, 1989.
- ALTISENT, A.: *Història de Poblet*. Ed. Abadia de Poblet, 1975.
- CRISTOFOL, A., TREPAT I CARBONELL: *L'hora del Cister*. Ed. Barcanova, 1994.
- DALMASES, N. i PITARCH, J.: *El Monestir de Santes Creus*. Ed. 62, 1985.
- FORT I COGULL, E.: *El Monestir de Santes Creus*. Ed. Amics de Santes Creus, 1976.
- GARCIA-OLIVER, F.: *El naixement del Monestir cistercenc de la Valldigna*. Universitat de València, 1983.
- KNOWLES, D.: *El monacato cristiano*. Ed. Guadarrama, 1969.
- LACARRA, J. i d'altres: *Les observacions de Cavanilles Dos-cents anys després*. Llibre segon. Ed. Bancaixa, 1998.
- LEKAI, L.: *Los cistercienses. Ideales y realidad*. Ed. Herder 1987.
- LLORENTE OLIVARES, T.: *Valencia, sus monumentos y artes, su naturaleza e historia*. Ed. Cortezo, 1889.
- MAESTRO, P.: *Les societats medievals*. El Monestir de Poblet. Generalitat Valenciana, 1993.
- MONTAGUT PIERA, B.: *Monestirs valencians*. Ed. Generalitat Valenciana, 1984.
- PIQUER I JOVER, J.: *Vallbona. Guia espiritual i artística*. Ed. Monestir cistercenc de Santa Maria, 1983.
- PLA, J.: *Guia del Monestir de Poblet*. Ed. Abadia de Poblet, 1980.
- Regla del Patriarca San Benito*. Abadia de Santo Domingo de Silos, 1985.
- SANSALONI MARTI, E. i CASIMIRO CAMPOS, J.C.: *Itinerari didàctic: un passeig per la Valldigna medieval*. CEP de Gandia i Ajuntaments de la Valldigna, 1994.
- SANSALONI MARTI, E. i CASIMIRO CAMPOS, J.C.: *El feudalisme medieval valencià*. CEP de Gandia, 1986.

SERRANO DONET, A.: *El reial monestir de Santa Maria de la Valldigna, una construcció per a la destrucció*. Ed. La Xara, 1996.

SOLER PEREZ, E.: *Valldigna y sus iglesias*. El Archivo. Impr. Pedro Botella, Dénia 1890.

TOLEDO GIRAU, J.: *El monestir de la Valldigna*. Edit. Ajuntaments de la Valldigna, 1992.

TOLEDO GIRAU, J.: *L'església del monestir de la Valldigna*. Ed. Ajuntaments de la Valldigna, 1992.

TOLEDO GIRAU, J.: *El Castell i la Vall d'Alfàndec de Marinyén*. Ed. Ajuntaments de la Valldigna, 1992.

VALOR, E.: *L'abat de la Valldigna*. Adaptació Jordi d'es Racó. Col·l. "Els vents del món". Edita Pere Riutort. 1976. Quadern 3r Llevant.